

NEDERLANDS

1. Lezen

KO					L4					L6									
De kleuters kunnen 1.1.1 rijm herkennen, rijmwoorden bedenken en woorden in klankgroepen verdelen (fonologisch bewustzijn). 1.1.2. een bepaalde klank in gesproken woorden op verschillende posities herkennen (fonemisch bewustzijn). 1.1.3 een variatie aan klanken in mk-, km- en mkm-woorden onderscheiden (fonemisch bewustzijn). 1.1.4 minimum 15 letters (korte, lange, tweeteklenklers en medeklenkers) herkennen door de bijbehorende klank uit te spreken (klanktekenkoppeling).					De leerlingen kunnen 1.1.1 woorden lezen met behulp van inzicht in de morfologische opbouw. 1.1.2 accuraat en geautomatiseerd lezen (vlot lezen). 1.1.3 teksten accuraat, met gepast tempo en met intonatie lezen (vloeiend lezen). 1.1.4 teksten en boeken lezen met aandacht en doorzettingsvermogen.					De leerling kan 1.1.1 onbekende woorden lezen met behulp van inzicht in de morfologische opbouw en kennis van leenwoorden. 1.1.2 teksten expressief lezen.									
Vlot en vloeiend lezen																			
Fonologisch en fonemisch bewustzijn																			
MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn	2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12					
					Fonologisch bewustzijn														
KO 1.1.1			NL.001		Herkennen eenvoudige eindrijm. MIA <i>Eindrijm:</i> via rijmpjes en versjes Voorbeelden <i>Eenvoudige eindrijm:</i> kat-mat, koe-moe														
KO 1.1.1		NL.520	NL.002		Herkennen rijm. Te hanteren begrippen het rijm, rijmen														

KO 1.1.1			NL.006	Verdelen een woord in klankgroepen.														
KO 1.1.1			NL.007	Voegen klankgroepen samen tot een woord.														
Fonemisch bewustzijn																		
KO 1.1.1	MV.00 9		NL.008	Onderscheiden klanken. MIA <i>Klanken:</i> sterk contrasterende klanken Voorbeelden <i>Sterk contrasterende klanken onderscheiden:</i> - De leraar laat twee sterk contrasterende klanken horen: “ssss” (slang) en “rrrr” (motor). Als de slang sist (“sss”) bewegen de kinderen als een slang. Als de motor rijdt (“rrr”) bewegen ze als een motor. - De leraar vertelt een kort verhaaltje met veel “aaah” en “oooh”-uitroepen. Bij “aaah” doet de leraar samen met de kinderen de mond wijd open, bij “oooh” vormt iedereen met de handen een “toeter” rond de mond.														
KO 1.1.2 KO 1.1.3	NL.00 2 NL.01 6 NL.01 7		NL.009	Onderscheiden de beginklank in woorden. MIA <i>Onderscheiden:</i> De beginklank in het woord horen en onderscheiden van andere klanken (auditieve discriminatie). <i>Woorden:</i> - MK-woorden - KM-woorden - MKM-woorden Voorbeeld <i>Beginklank onderscheiden:</i> - Sorteren op beginklank (M – mand, muts, mama) “Wat klinkt hetzelfde, wat klinkt anders?” (maan-maan, mees-lees)														
KO 1.1.2 KO 1.1.3	NL.00 2 NL.01 6 NL.01 7		NL.010	Onderscheiden de eindklank in woorden. MIA <i>Onderscheiden:</i> De eindklank in het woord horen en onderscheiden van andere klanken (auditieve discriminatie). <i>Woorden:</i>														

					• vervanging van een klank Voorbeelden <i>Toevoeging van een klank:</i> Ik voeg vooraan een /b/ toe aan /oom/ en bekom /boom/. <i>Weglating van een klank:</i> /raap/ zonder /r/ is /aap/. <i>Vervanging van een klank:</i> Bij het woord /mat/ wissel ik de /m/ in voor een /l/. Zo vorm ik het woord /lat/.												
KO 1.1.1, KO 1.1.2, KO 1.1.3			NL.015		Tonen hun kennis van klanken in verschillende contexten. Voorbeelden • Daniel luistert naar een versje en klapt telkens als hij een woord hoort dat met de klank /s/ begint, zoals slang, stoel en sok. • Abigail rijmt boom op room en legt uit dat ze dezelfde klankgroep achteraan hoort.												
Letters																	
MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn		2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12		
Klanktekenkoppeling (alfabetisch principe)																	
KO 1.1.4	NL.009 NL.010 NL.175	NL.124	NL.016		Herkennen voor hen belangrijke letters. Te hanteren begrippen het woord, de letter Voorbeelden <i>Belangrijke letters:</i> • Letters herkennen in woorden die ze vaak tegenkomen. • Letters herkennen in woorden die steeds in een letterlijke herhaling in een prentenboek voorkomen.												
KO 1.1.4	NL.009 NL.010 NL.175		NL.017		Verklanken voor hen belangrijke letters.												
KO 1.1.4	NL.011 NL.014 NL.521	NL.124	NL.018		Herkennen minstens vijftien letters. MIA <i>Herkennen:</i> • leesletters: kleine letter, hoofdletter • in verschillende verschijningsvormen												

letters: • korte klinkers • lange klinkers • tweetekenslinkers • medeklinkers	
Te hanteren begrippen de klinker, de medeklinker	
Verklanken minstens vijftien letters. MIA <i>Verklanken:</i> • met correcte uitspraak • leesletters: kleine letter, hoofdletter	
Herkennen alle letters. MIA <i>Letters:</i> • leesletters: kleine letter, hoofdletter • schrijffletters: kleine letter, hoofdletter • in verschillende verschijningsvormen	
Te hanteren begrippen de korte klinker, de lange klinker, de tweetekenslinker, de medeklinker	
Lezen alle letters. MIA <i>Letters:</i> • korte klinkers • lange klinkers • tweetekenslinkers • medeklinkers	
<i>Lezen:</i> • leesletters: kleine letter, hoofdletter • schrijffletters: kleine letter, hoofdletter	

[illegible]

		• eindigend op -ng, -nk • met klankgroep aai, ooi, oei			
NL.029		Lezen eenvoudige tweelettergrepige woorden. MIA <i>Eenvoudige tweelettergrepige woorden:</i> • niet samengestelde woorden • samengestelde woorden Voorbeeld <i>Eenvoudige tweelettergrepige samengestelde woorden:</i> kastdeur, voetbal			
NL.030		Lezen klankzuivere woorden met medeklinkerclusters vooraan of achteraan. MIA <i>Woorden met medeklinkerclusters:</i> • MKMM • MMKM • MMKMM • MMMKM • MKMMM <i>Medeklinkerclusters:</i> • inclusief sch-, -ch, -cht Voorbeelden <i>Woorden met een medeklinkercluster vooraan:</i> de <u>k</u>raan, de <u>t</u>rap, de <u>s</u>trik, het <u>s</u>chaap <i>Woorden met een medeklinkercluster achteraan:</i> de po<u>ort</u>, de be<u>rg</u>, de her<u>f</u>st, de da<u>g</u>, mol la<u>ch</u>t, beer ze<u>gt</u>			
NL.031		Lezen verkleinwoorden.			
NL.032		Lezen woorden met een hoofdletter.			
NL.033		Lezen woorden met een doffe e klank. MIA <i>Woorden met een doffe e:</i> • in een onbeklemtoonde lettergreep achteraan • met voorvoegsel ge-, be-, ver-			

NL.034		• met achtervoegsel -ig, -lijk Lezen woorden met specifieke lettercombinaties. MIA <i>Specifieke lettercombinaties:</i> • eeuw, ieuw en uw • eindigend op -b, -p			
NL.035		Lezen woorden met gesloten lettergrepen.			
NL.036		Lezen woorden met open lettergrepen. Te hanteren begrip de lettergreep			
NL.037		Lezen frequente woorden waarin specifieke letters en lettercombinaties afwijkend worden uitgesproken. Voorbeelden <i>Afwijkende uitspraak:</i> • politie (t als s) • bureau (eau als oo)			
NL.038		Lezen frequente leenwoorden. Te hanteren begrip het leenwoord Voorbeelden <i>Frequente leenwoorden:</i> restaurant, computer			
NL.039		Lezen vaak voorkomende afkortingen. Voorbeelden <i>Vaak voorkomende afkortingen:</i> • EU lezen als 'Europese Unie' • p. 7 lezen als 'pagina 7'			
NL.040		Lezen gekende letters en woorden in eenvoudige zinnen aan een gepast tempo.			
NL.041		Lezen zinnen*. MIA <i>Zinnen:</i> • zinslengte: tot ongeveer 8 woorden			

[illegible]

[illegible]

					• in functie van de inhoud van de tekst														
L6 1.1.2	NL.36 6		NL.051		Illustreren lezen met expressie. MIA <i>Expressie:</i> • gepast volume • gepast tempo • natuurlijkheid • emotionaliteit														
L6 1.1.2			NL.052		Lezen met het gepaste volume.														
L6 1.1.2			NL.053		Lezen teksten in het gepaste tempo.														
L6 1.1.2			NL.054		Lezen met natuurlijkheid en emotionaliteit. MIA <i>Natuurlijkheid en emotionaliteit:</i> • Spreken bij het luidop lezen van teksten op dezelfde manier als bij een gewoon gesprek. (natuurlijkheid) • Laten het verschil horen tussen een dialoog en een beschrijving. (natuurlijkheid) • Geven uitdrukking aan beelden, gevoelens en gedachten. (emotionaliteit)														
Leestechnieken																			
MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn		2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12				
					Decoderen														
L4 1.1.1, L4 1.1.2	NL.01 7	NL.01 8	NL.055		Lezen frequent voorkomende woorden met behulp van de visuele woordvorm. Voorbeelden <i>Lezen met behulp van visuele woordvorm:</i> • directe woordherkenning zoals de eigen naam • woordherkenning op basis van de eerste letter, dikwijls in combinatie met een afbeelding														
L4 1.1.2, L4 1.1.1			NL.056		Herkennen verschillende leestechnieken. MIA <i>Leestechnieken:</i> • elementaire leeshandeling • lezen met behulp van klankclusters en spellingspatronen • lezen met behulp van morfologische analyse														
L4 1.1.2			NL.057		Gebruiken de elementaire leeshandeling bij het lezen van nieuwe woorden.														

	MIA <i>Elementaire leeshandeling:</i> • De letters in een woord verklanken in de juiste volgorde. • De juiste volgorde van de klanken onthouden. • De klanken samenvoegen tot een woord. • Het nieuwe woord betekenis geven. Voorbeelden <i>Elementaire leeshandeling:</i> • /mmaaannn/, /maan/ • /lllijijmm/, /lijm/			
NL.058	Gebruiken klankclusters en spellingspatronen bij het lezen. MIA <i>klankclusters en spellingspatronen:</i> • combinaties van medeklinkers • combinaties van zowel klinkers als medeklinkers • vaste lettercombinaties Voorbeelden <i>klankclusters en spellingspatronen bij het lezen:</i> • Lettercombinaties worden herkend en in één keer gelezen: /z/, /eep/, /zeep/, /st/, /ap/, /stap/ (als gevolg van automatisering van de elementaire leeshandeling). • Cluster: str, spr, kl • Spellingpatroon: ak, open, aan • Vaste lettercombinaties: aai, ooi			
NL.059	Gebruiken de visuele woordvorm bij het lezen. MIA <i>Visuele woordvorm:</i> de woordvorm en de bijhorende klankvorm is in het geheugen opgeslagen, als gevolg van automatisering van de elementaire leeshandeling			
NL.060	Gebruiken morfologische analyse bij het lezen. MIA <i>Morfologische analyse:</i> Het woord opdelen aan de hand van betekenisvolle lettercombinaties. Voorbeelden <i>Morfologische analyse:</i>			

[illegible]

KO De kleuters kunnen 1.1.5 de betekenis van eenvoudige visuele boodschappen begrijpen. 1.1.6 expliciete informatie over de situatie, de gevoelens, de personages en perspectiefname uit voorgelezen teksten halen. 1.1.7 expliciete verbanden binnen een tekst verwoorden: oorzaak, gevolg, probleem en oplossing. 1.1.8 verbanden leggen tussen voorgelezen teksten en hun vakspecifieke kennis en voorkennis. 1.1.9 de belangrijkste gebeurtenissen uit een verhaallijn in eigen woorden navertellen. De kleuters kunnen 1.3.4 op een voorgelezen verhaal reageren door vragen te stellen of verbanden te leggen met hun vakspecifieke kennis en voorkennis.	L4 De leerlingen kunnen 1.1.5 expliciet vermelde informatie in teksten weergeven. 1.1.6 informatie uit een tekst combineren om tot een logische conclusie te komen. 1.1.7 verbanden leggen tussen teksten en hun vakspecifieke kennis en voorkennis. 1.1.8 beoordelen of de titel bij de tekst past. 1.1.9 verwoorden hoe de auteur denkt over het onderwerp van de tekst. 1.1.10 verwoorden hoe een tekst aansluit bij het leesdoel. 1.1.11 zich oriënteren op het lezen, tot begrip komen en het lezen bijsturen door aangeleerde leesstrategieën te gebruiken.	L6 De leerling kan 1.1.3 expliciete en impliciete informatie uit een tekst combineren om tot een logische conclusie te komen. 1.1.4 verbanden leggen tussen teksten en zijn/haar vakspecifieke kennis en voorkennis. 1.1.5 vergelijken hoe verschillende auteurs denken over eenzelfde onderwerp. 1.1.6 beoordelen hoe een tekst zijn/haar standpunt wel of niet beïnvloedt. 1.1.7 zich oriënteren op het lezen, tot leesbegrip komen en het lezen bijsturen door indien nodig relevante leesstrategieën te selecteren en te gebruiken.
---	--	--

Tekstbegrip

Informatie selecteren en interpreteren

MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn	2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
KO 1.3.4 KO 1.1.5 KO 1.1.6, KO 1.1.7, KO 1.1.8, KO 1.1.9	NL.328 NL.596		NL.068		Begrijpen voorgelezen teksten.* MIA <i>Begrijpen:</i> • expliciete informatie • belangrijkste gebeurtenissen uit een verhaallijn • reageren door vragen te stellen <i>*een variatie aan teksten</i>									
KO 1.1.6	SV.001 SV.002 NL.596	NL.327	NL.069		Geven expliciet informatie uit een voorgelezen tekst weer. MIA <i>Informatie:</i> • de belangrijkste gebeurtenissen • de situatie • de gevoelens • de personages									

[illegible]

NL.083

		Verbindingen: - tussen de tekst en eigen ervaringen - tussen de tekst en vakspecifieke (voor)kennis - tussen passages uit de tekst		
NL.084		Bepalen of de titel bij de tekst past.		
NL.085		Herkennen werkelijkheid en fantasie. MIA <i>Herkennen:</i> bij (voor)gelezen teksten		
NL.086		Reflecteren over werkelijkheid en fantasie bij (voor)gelezen teksten.		
NL.087		Onderscheiden fictie en non-fictie bij gelezen teksten. Te hanteren begrippen fictie, non-fictie		
NL.088		Herkennen feiten en meningen. MIA <i>Herkennen:</i> in gelezen teksten Te hanteren begrippen de mening, het feit		
NL.089		Onderscheiden feiten en meningen in gelezen teksten.		
NL.090		Verwoorden het standpunt van de auteur. MIA <i>Standpunt:</i> over het onderwerp van de tekst		
NL.091		Geven een onderbouwde beoordeling over de standpunten van de auteur. MIA <i>Onderbouwde beoordeling:</i> argumenten uit de tekst		
NL.092		Verwoorden hoe een tekst aansluit bij het leesdoel.		
NL.093		Herkennen de bruikbaarheid van gelezen teksten in functie van het leesdoel.		

		Sturingsstrategieën: • actualiseren van kennis en woordenschat • actief luisteren aan de hand van luisterstrategieën	
NL.102		Gebruiken sturingsstrategieën bij het beluisteren van voorgelezen teksten.	
NL.103		Beschrijven sturingsstrategieën bij het lezen van teksten. MIA <i>Sturingsstrategieën:</i> • leesdoel bepalen • oriëntatie op de tekst • actualiseren van kennis en woordenschat • actief lezen door toepassen van leesstrategieën • controleren van begrip • toepassen van herstelstrategieën • controle bereiken leesdoel Te hanteren begrippen de controle, het leesdoel, het begrip	
NL.104		Passen sturingsstrategieën toe bij het lezen van teksten.	
NL.105		Stemmen hun manier van lezen af op het leesdoel. MIA <i>Manieren van lezen:</i> • globaal lezen • intensief lezen • kritisch lezen	
NL.106		Reflecteren over de keuze van zelf gekozen gelezen teksten in functie van het leesdoel.	
NL.107		Uitleiden de invloed van eigen voorkennis en identiteit op de interpretatie van teksten. Voorbeelden • Bodhi weet al veel over de ruimte en zegt: 'Wanneer ik een verhaal lees dat zich in de ruimte afspeelt, kan ik me gemakkelijk voorstellen hoe de ruimte eruit ziet.' • Sara is sportief en speelt voetbal in haar vrije tijd. Ze zegt: 'Ik vind het stom dat in de meeste verhalen over voetbal de hoofdpersonages jongens zijn.'	

[illegible]

23

					< bv. instructies geven via een stappenplan, genieten van een gedicht >	< bv. een publiek activeren via een reclametekst, informeren via een nieuwsbericht >									
Tekstconventies en tekst-/verhaalstructuur															
MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn	2-5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	
L4 1.1.13	NL.59 3		NL.117		Herkennen een grote variatie aan teksttypes. Voorbeelden <i>Teksttypes:</i> instructie, recept, handleiding, schema, flyer, boekbespreking, e-mail, liedjestekst, gedicht, verhaal, formulier, verslag, artikel, opinietekst, historische bronnen										
L4 1.1.13 L6 1.1.9	NL.08 7 NL.27 7 NL.27 8 NL.28 1 NL.13 4		NL.118		Verwoorden het doel van een teksttype bij het lezen. MIA <i>Doel:</i> informerende, mening vertellen, gevoelens tot uitdrukking brengen, overtuigen, aansporen, amuseren, raad geven, waarschuwen Te hanteren begrippen informerende, mening vertellen, gevoelens tot uitdrukking brengen, overtuigen, aansporen, amuseren, adviseren, waarschuwen										
KO 1.1.10	NL.14 7		NL.119		Begrijpen de leesrichting. MIA <i>Leesrichting:</i> van links naar rechts, van boven naar beneden, van voor naar achter										
KO 1.1.10			NL.120		Volgen tijdens het voorlezen de leesrichting en paginawisseling.										
KO 1.1.10	NL.14 7		NL.121		Duiden het principe van leesrichting. MIA <i>Leesrichting:</i> van links naar rechts, van boven naar beneden, van voor naar achter										
KO 1.1.10	NL.25 3		NL.122		Herkennen het verschil tussen tekst en beeld. MIA <i>Verskil tussen:</i> • symbolen • pictogrammen										

		Voorbeelden <i>Congruentie:</i> • de tekening in het prentenboek laat precies zien wat de tekst zegt • de bewegingen bij een liedje ondersteunen de tekst. Bij het woord 'springen' springen de kleuters • afbeeldingen bij woordplaten
NL.124		Onderscheiden letters als verschillend van andere symbolen. MIA <i>Letters:</i> in verschillende verschijningsvormen: leesletters, schrijffletters
NL.125		Herkennen dat geschreven taal een communicatief doel heeft. MIA <i>Communicatief doel:</i> • Taal kan bewaard blijven. • Taal kan tijd en afstand overbruggen. • Taal kan gelezen worden. • Taal kan gebruikt worden om iets te onthouden. • Taal kan gebruikt worden om een boodschap over te brengen. • Taal kan gebruikt worden om iets te benoemen. • Taal kan gebruikt worden om een verhaal weer te geven.
NL.126		Illustreren dat verhalen een opbouw hebben.
NL.127		Begrijpen de functie van hoofdletters en interpunctie bij het lezen van een tekst. MIA <i>Functies van hoofdletters en interpunctie bij het lezen:</i> • De hoofdletter duidt het begin van een nieuwe zin aan. • De hoofdletter geeft een naam aan. • Het punt, uitroepteken en vraagteken duiden het einde van een zin aan. • Een uitroepteken geeft weer dat de tekst luid wordt gelezen. • Een vraagteken geeft weer dat een zin vragend wordt gelezen.
NL.128		Herkennen vormelijke elementen van tekststructuur/verhaalstructuur.* MIA

Voorbeelde

[illegible]

Voorbeelden <i>Verwijswoorden</i> “Lisa zocht haar potlood maar ze kon het nergens vinden” <i>Signaal- en verbindingswoorden:</i> • Oorzaak-gevolg: “Door de zware regenval trad de rivier buiten haar oevers zodat verschillende dorpen tijdelijk onbereikbaar waren.” • Chronologisch: “Toen de eerste telescopen werden uitgevonden, konden mensen voor het eerst planeten bestuderen.” • Probleem-oplossing: “De waterfilter werd aangepast om de kwaliteit te verbeteren.” • Vergelijking: “De lynx beweegt geruisloos net als andere katachtigen die in bossen leven.” • Beschrijving: “De stad heeft historische gebouwen, onder andere kerken en marktpleinen.”		
Begrijpen de betekenis van structuuraanduiders. MIA <i>Structuuraanduiders:</i> • verwijswoorden • signaal- en verbindingswoorden Te hanteren begrip de structuuraanduiders		
Voorbeelden <i>Signaal- en verbindingswoorden:</i> • Oorzaak-gevolg: “Veel mensen rijden met de wagen dus stijgt de luchtvervuiling aanzienlijk.” • Chronologisch: “Hij oefende elke dag dus werd hij beter in piano spelen..” • Probleem-oplossing: “Sommige leerlingen hebben moeite met concentratie en daarom bieden scholen stilteplekken aan.” • Vergelijking: “De tijger jaagt in het donker terwijl de leeuw meestal overdag jaagt.” • Beschrijving: “Sommige vlinders hebben bijzondere patronen bijvoorbeeld stippen of strepen”		
Herkennen de invloed van zinsconstructies en tekststructuur/verhaalstructuur op het tekstbegrip bij het lezen. MIA <i>De invloed van zinsconstructies en tekststructuur/verhaalstructuur:</i> • Korte concrete zinnen geven duidelijk de boodschap weer.		

